

2011:33

Tranås brydestua

Antikvarisk medverkan, 2011

Jennie Björklund

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2011:33

Tranås brydestua

Antikvarisk medverkan, 2011
Tranås Socken, 1128
Tomelilla Kommun
Skåne län

Jennie Björklund

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.m.se

© 2011 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2011:33
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Tranås brydestua, vy från söder.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

TRANÅS BRYDESTUA

Innehåll

Inledning	5
Administrativa uppgifter	5
Historik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	6
Avvikelser från handlingarna	6
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	8
Iakttagelser under restaureringen	8
Övriga handlingar med relevans för arbetet	8
Bilagor	9

Skånekarta med Tomelilla kommun och Skåne-Tranås ungefärligt markerad.

Del av Skåne-Tranås socken, brydestuan utpekad.

Inledning

Brydestugan efter arbetet.

För att säkra fortlevnaden för Tranås brydestua så har under årets arbeten strå-
taket reparerats och bundits ner, samt ryggats om.

Administrativa uppgifter

Objekt	Tranås brydestua
Socken	Tranås socken, 1128
Kommun	Tomelilla Kommun
Länsstyrelsens beslut	2010-09-21 (434-76111-09)
Regionmuséets dnr	K12.20-341-10
Beställare	Tranås ungdomsförening
Entreprenör	Knadriks kulturbygg
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jennie Björklund
Byggtid	Oktober – November 2011
Slutbesiktning	2011-11-08

Historik med relevans för ärendet

Det var inte förrän staten på 1730 talet startade en linodlingskampanj som linproduktionen i Sverige fick ett uppsving. De tidigaste linbastorna - eller brydestugor som de kallas i Skåne - var ofta gjorda i trä. Bastan, den del där linet torkades, började uppföras av sten i början av 1800-talet - detta på grund av att brandfaran var stor. Detta är också anledningen till varför stugorna lades en bra bit från gårdsbebyggelsen¹. Bönderna gick samman i byarna och byggde en brydestuga gemensamt för beredning av linet, detta eftersom det var en stor investering. Idag är det ovanligt att brydestugorna finns kvar – framförallt i sin helhet. Finns stenvälvat – bastan - och murarna till brydedelen kvar så anses den ofta vara välbevarad. Därför är Tranås brydestua unik i sitt sammanhang i och med att både basta- och hela brydedelen finns kvar.

Utförda åtgärder

Bägge takfallen har genomgått lagningsarbete utförda med vass ifrån Polen. De gamla rafterna av rundjärn är till största del återanvända. Flera var dock förbrukade och byttes ut mot likvärdiga. Stråtaget har bundits ned med ståltråd i likhet med befintlig bindning och taksågget har jämnats till.

Ryggningen är gjord av blötad och löspressad råghalm från Gärds Köpinge. De befintliga ryggaträn som var i funktionsdugligt skick har återanvänts, samt kompletterats med begagnade i likvärdigt skick - kvartskluven ek. Ryggaträna är sammanfästa med hasselkäppar dragna genom borrade hål. På varje hasselkäpp sitter mellan 3-5 par ryggaträn. Detta varierar, men målet är alltid att få så många som möjligt på en käpp.

Avvikelser från handlingarna

Det är över två år sedan skadeinventeringen gjordes av entreprenören och skadebilden har sedan dess förvärrats avsevärt. Restaureringsbehovet omvärderades på plats av entreprenören och fokus på årets arbeten lades på det mest akuta - reparera och binda ner taket, samt att rygga om. Därför har varken byte av solbrädor eller vindskivor kunnat göras inom det beräknade arbetet.

Skadedokumentation och åtgärdsprogram utgick då bidrag redan givits.

Stråtaget är benämnt som halmtak i länsstyrelsens beslut, det stämmer inte då nuvarande tak är av vass.

---

¹ Svensson, Sigurd. "Gamla linbastor – snart glömda kulturminnen". Västra Götalands hembygdsförenings årsbok 1990.

Taket innan lagningen. Notera avsaknaden av ryggning.

Den nya ryggningen.

Västra takfallet efter arbetet.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Årets åtgärder har bidragit till att för närvarande säkra brydestuans fortbestånd. Inom en fem års period måste dock hela taket läggas om.

Det behöver snarast göras en skadegenomgång av brydestuans murar.

lakttagelser under restaureringen

Inför arbetet ombads föreningen att städa bort slyn runt brydestugan, detta gjordes, men det växer ett stort lövträd strax intill brydestugan som påverkar denna negativt. Föreningen uppmanades av entreprenören att ta bort även detta.

Övriga handlingar med relevans för arbetet

2010-09-21

Beslut; länsstyrelsen i Skåne län

Kristianstad 2011-11-16

Jennie Björklund

Bilagor

Brydestuan under arbetet. Notera även stenmurarna. Foto: Knadriks kulturbygg.

Lagningarna i vasstaket. Foto: Knadriks kulturbygg.

Regionmuseets rapportserie 2011

Kulturmiljö

1. Södervidinge kyrka – ny församlingslokal under läktaren, Södervidinge sn, AM, Petter Jansson och Maria Sträng, 2010
2. Snårarpskeramiken. En aktivitetsbunden produktion, Vä sn, Ceramologisk undersökning, Birgitta Hulthén
3. Arlövs kyrka – ljussättning och flytt av altare, Arlövs sn, AM, Maria Sträng, 2010
4. Hässlunda kyrka – invändig ändring, Hässlunda sn, AM/AK, Lotta Eriksson & Maria Sträng, 2009-2011
5. Halmstads kyrka – yttre renovering, Halmstads sn, AK, Petter Jansson och Kerstin Börjesson, 2007-2008
6. N. H. Nilsson i Hammenhög – nytt tak på automobilpalatset, Hammenhögs sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2010-2011
7. Reslövs kvarn – omläggning av tak, Reslövs sn, AM, Ingela Blomén, 2010-2011
8. Aosehus, Åhus sn, kompletterande undersökning SU, J Juhlin Alftberg/H Lilja, 2010
9. Kävlinge gamla kyrka, -konserveringsarbeten etapp 1-3, Kävlinge sn, AK/AM, Petter Jansson & Ingela Blomén, 2008-2010
10. Ängfärjestationen – en plats för möten och minnen, Helsingborgs sn, BMU, Maria Sträng & Ingela Blomén, 2011
11. Hovby smedja – Elvings värld, Norra Åsum sn, BMU, Ingela Blomén, Paul Hansson & Linnea Stolle
12. Vårdplan Alunbruket, Andrarum sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg & Helene Stalin Åkesson, 2011
13. Fleninge kyrka – renovering av tornet, Fleninge sn, AM, Maria Sträng, 2010-2011
14. Vårdplan Månsas, Vånga sn, VP, Heikki Ranta, Åsa Jakobsson, Jimmy Juhlin Alftberg och Cissela Olsson, 2011
15. Tjörnedalagården – analys av kunskapsunderlaget, Gladsax sn, KA, Heikki Ranta, 2011
16. KGB i Skåne – KvalitetsGranskning av Byggnadsminnen utifrån kunskapsunderlaget, PJ, Kristina Nilén, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010-2011
17. Landskapet som trädgård – Pilalléer och pilevallar på Söderslätt, PJ, Patrik Olsson, 2011
18. Lackalänga kyrka – renovering av tornspirans tak, AM, Maria Sträng 2011
19. Gamlegård, Dagstorp 5:2 – omläggning av halmtak, Dagstorps sn, AM, Ingela Blomén, 2011
20. Ballingstorp och Per-Ols, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
21. Burlövs gamla prästgård – renovering av källare, Burlövs sn, AM, Ingela Blomén, 2011
22. Kulturens Östarp; Östarp 1:3. Vård- och skötselplan för landskap och kulturmiljö. Everlov sn, PJ, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2011
23. Bondrumsgården 2011, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
24. Alunbruket i Andrarum. Skötselplan för natur- och kulturhistoriska värden. Andrarum socken, VP, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2011
25. Bondrumsgården – lagning av takskador, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, med bidrag av Therese Melin, 2011
26. Kumlatofta 5:12 – omryggning av halmtaket mm, Everlov sn, AM, Ingela Blomén, 2011
27. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2011
28. Övraby mölla – förstärkning av hättan, Övraby sn, AM, Ingela Blomén, 2011
29. Solberga kyrka – invändig renovering, Solberga sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
30. Tomelilla byagård 2011, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
31. Fjärestads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Solberga sn, AM, Kerstin Börjesson 2011
32. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, VP, Anna Rabow, 2011
33. Tranås brydestua, Tranås sn, AM, Jennie Björklund, 2011

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

